

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW,
ILIM HÁM INNOVACIYALAR MINISTRILIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JASLAR SIYASATÍ HÁM
SPORT MINISTRILIGI**

**ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK DENE TÁRBIYASÍ HÁM
SPORT UNIVERSITETI NÓKIS FILIALÍ**

**«ZAMANAGÓY SHARAYATTA JOQARÍ
MAĞLÍWMATLÍ QÁNIGELERDI TAYARLAWDÍN
AKTUAL MASHQALALARÍ»**

**Xalíqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya
materialları toplamı
26-27-may 2023-jıl**

NÓKIS-2023

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRILIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JASLAR SIYASATÍ HÁM SPORT
MINISTRILIGI**

**ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT
UNIVERSITETI NÓKIS FILIALÍ**

**«ZAMANAGÓY SHARAYATTA JOQARÍ MAĠLÍWMATLÍ
QÁNIGELERDI TAYARLAWDÍN AKTUAL MASHQALALARÍ»
Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya materialları toplamı
26-27-may 2023-jıl**

**«ZAMONAVIY SHAROITDA OLIY MA'LUMOTLI MUTAXASSISLARNI
TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI»
Xalqaro ilmiy-nazariy anjuman materiallari to'plami
26-27-may 2023-yil**

**Сборник материалов Международной научно-теоретической
конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ
С ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ»
26-27 май 2023 год**

НУКУС-2023

2. Валиахметов Р.М., Щемелинин В.И., Хисмагуллин С.А. Программа курса теории и методики физического воспитания и спорта: Методическое пособие для факультетов физической культуры. - Уфа: БГПУ, 2003. - 55 с. (2,510,7 пл.).

3. Имамова Р.М., Хисматуллин С.А. Примерная программа учебной дисциплины «Теория и методика физического воспитания и спорта». - Уфа: За-очный педагогический колледж, 2004. - 14 с. (0,710,4 пл.).

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA FUTBOL ELEMENTLARINI O'RGATISH

A.S.Yusupbayeva, X.M.Pardaboyev

CHDPU «Jismoniy madaniyat metodikasi» kafedrasi o'qituvchisi
CHDPU JIM-22/3 guruh talabasi

Annotatsiya:Maqola maktabgacha yoshdagi bolalarni hayotga tayyorlash, ularning sog'lom turmushga, jismoniy tarbiya darsiga moslashuvini, futbol o'yinlari elementlarini o'rgatish yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Hayotga tayyorlash, futbol, jismoniy tarbiya, sog'lom turmush, maxsus tayyorgarlik, elementlar.

Futbolni rivojlantirishni maktabgacha ta'lim tashkilotlari muassasalarining tarbiyalanuvchilaridan boshlab o'rgatish. Bolalarni futbolga qiziqtirish bolaning o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari va salohiyatlarini hisobga olib, futbol sport turi texnik elementlari ishtirokidagi harakatli va estafetali o'yinlar orqali ta'lim berish va rivojlantirish, bola salomatligini asrash va mustahkamlash, uning harakatlanish ehtiyojlarini qondirishdan iborat. Tarbiyalanuvchilarga jismoniy tarbiya va ko'ngilochar mashg'ulotlarda bola organizmining fiziologik, antropometrik, morfofunktsional rivojlanish jihatlari va xavfsizlik nuqtai-nazardan optimal standartlarni joriy etish hamda ulardan oqilona foydalanish zarur.

Maktabgacha ta'lim muassasalarining 5-6 yoshli katta guruh va 6-7 oshli tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini futbolga qiziqtirish hamda tarbiyalanuvchilarni futbol sport turi bilan nazariy tanishtirish barobarida bolalarning yoshidan kelib chiqib futbol to'pi bilan muomala qilish, to'pni aniq va to'g'ri yo'llay bilish, masofani his qilish, jamoaviy o'yinda sherikni ko'ra bilish, bir-birini tushunish, raqibning qarshiligini engib o'tish, maydonga moslashish kabi jihatlarni futbol elementlari mavjud harakatli o'yinlar orqali o'zlashtiradi.

2018 yilgi BMT Bolalar jamg'armasi YUNISEFning O'zbekistondagi vakolathonasi texnik ko'magida yaratilgan "Ilk qadam"maktabgacha ta'lim tashkilotining Davlat o'quv dasturi bolaning o'ziga xos rivojlanish xususiyatlari va salohiyatlarini hisobga olish, o'yin orqali ta'lim berish va rivojlantirish, bola salomatligini asrash va mustahkamlash, uning harakatlanish ehtiyojlarini qondirish kabi tamoyillarni o'z ichiga oladi.

Dasturda ko'rsatilganidek 5 dan 7 yoshgacha bo'lgan bolaning to'siqdan hatlashi yoki aylanib o'tishi, yugurishning har xil ilon izi, egri-bugri, mokisimon, to'siqlarni engib o'tish kabi turlarini bajarishi, koptokni yuqoriga otishi, uni ilib olishi, qopchani nishonga irg'ita olishi, klyushka bilan koptokni to'siqlar orasidan olib o'ta olishi singari harakatlarining rivojlanishini hisobga olib tayyorlov

guruhlarida futbol elementlaridan tashkil topgan harakatli o'yinlar orqali futbol sport turini texnik elementlariga o'rgatishni yo'lga qo'yish, hamda futbol estivalini muntazam o'tkazish maqsadgamuvofiq bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyalanuvchilarga jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida futbolni o'rgatish bolalarni futbolga bo'lgan qiziqishini ortirishi, tur haqida tushunchalarga ega bo'lishi, o'yin qoidalarini bilishlarini ta'minlashi bilan birga, mutaxassislariga yangi vazifalarni yuklaydi. Futbol o'yini asosan ochiq havoda chim yotqizilgan maydonlarda, moslashtirilgan sport zal yoki usti yopiq suniy chim yotqizilgan maydonchalarda o'tkaziladi. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilarida ko'nikma va malaka jismoniy tarbiya mashg'ulotlari va harakatli o'yin daqiqalari jarayonida hosil qilinadi. Bunga esa mashqlarni qaytaqayta bajarish orqali erishiladi, takroriylik o'z navbatida, butun a'zo tizimlari faoliyatiga ta'sir etadi.

Jismoniy tarbiya instruktori tarbiyalanuvchilarga dastavval futbol to'pi bilan muomala qilish, oddiygina to'pni tepish, belgilangan nishonga (darvozaga) yaqin masofadan sekin-asta oraliq masofani uzaytirish bilan hamda qarshisidagi sherigiga to'pni aniq yo'llash kabi mashqlardan boshlash kerak bo'ladi. Quyida jismoniy tarbiya instruktorlari tomonidan tarbiyalanuvchilarga futboldan ilk odiy mashqlarni o'rgatish uchun namuna keltirilgan.

1. Tarbiyalanuvchilar juftlikda bir biridan 5-7 metr uzoqlikda turib olishadi. Birinchi raqamli koptokni qarshisidagi juftiga qarab oyoq uchida astagina tepishni amalga oshiradi. To'pning to'g'ri yo'naltirilganligini bilish uchun (*oyoq uchiga bo'r surtib qo'yiladi*) to'pning qaysi nuqtasiga zarba berilishi kerakligi kuzatiladi. Har bir oyoqda 7-10 martadan tepganida qarshisidagi sherigiga necha marta to'g'ri yo'llaganligi sanaladi. Aynan shu harakat bilan 5-7 m. masofaga kichik 75-100 sm.li darvoza yoki nishon (bayroqcha, to'ldirma to'p, kegli donachalari va h.k.) ga tepish amalga oshiriladi. 7-10 martadan keyin aniq amalga oshirilgan zarbalar sanaladi.

2. To'pning markaziga emas, balki markazidan bir oz chap va o'ng tomonga oyoq uchida 3-5 martadan tepish. To'p qaysi tomonga xarakat qilishini kuzatish va to'p nishonga tegishi uchun uni qaeriga tepish kerakligini esda tutish uqtiriladi. (1-rasm.)

(1-rasm).

3. Avvalo, tarbiyalanuvchiga futbol sirini o'zlashtirishda uchta texnik usul va usullarning qo'shilmasini bajarishni o'rgatish kerak:

-oyoq yuzasining ichki va tashqi qisimlarida to'p surish. (2-rasm)

-qarshi tomondan dumalab kelayotgan to'pni oyoq yuzasining ichki tomoni bilan to'xtatish.(3-rasm)

(3-rasm)

(4-rasm)

-yugirib kelib oyoq yuzasining o'rtasi bilan to'rni tepish.(4-rasm)

4.To'pni tepishni amalga oshirishda harakatlar mutanasib to'g'ri bajarilishi uchun tayanch oyoqni to'p bilan bir tekis qo'yish va 4-5qadam naridan yugurib kelish kerak. Bu harakat zanjirida beshta muhim vaziyatni hisobga olish zarur:

-yugurib kelayotganda o'zgartilgan so'ngi qadam;

-boldir va tos oralig'ida ehg o'tkir burchak yaratish, shuningdek tayanch oyoqni 10-15 sm yonidan va to'p tekisligida to'g'ri tutush;

-oyoq to'pga tekkan vaqtida tizza bo'g'imida deyarli to'g'irlanishishi va tizza go'yo to'p ustida osilib qolgandek bo'lishi lozim;

- zarba berish vaqtida oyoq (*tos–boldir-tovon*)“bukriga”cha aylanadi;

-zarba berilgandan keyin tepayotgan oyoq oldinga uzatilib ketadi.

(5-rasm)

(6-rasm)

O'yin jarayoniga yaqinlashtirilgan harakatlarni amalga oshirishda esa yugurish vaqtida “etakchi” oyoq yuzasi to'pga tegishdan oldin oyoq (*oyoq panjalari gumbazi*)ning ichki qismi yoki tashqi qismi sal tashqariga

aylanib chiqadi. (5-6-rasmlar) Oyoqni to'pga ishonch va e'tibor bilan tekkazish kerak. Bunda gavda oldinga sal egilgan bo'ladi. To'pga doimo qarayverish kerak emas, chunki bu holatda boshqa o'yinchilar nima qilayotganini ko'rmay qolasiz. Shuningdek, to'pni doimo boshni ko'tarib butun maydonga qarayverib surish ham mumkin emas. Har galgidek bu gal ham mo'tadillik zarur, demak o'z oldingizdagi maydonga qarash kerakligi muhimligini tushuntirib va bajartirish lozim.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild /Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2020. – 400 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 dekabr PF-5887-son “O‘zbekistonda futbolni rivojlantirishni mutlaqo yang bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”
4. “Ilk qadam” 2018 yil, Maktadgacha ta’lim tashkilotlari uchun davlat o‘quv dasturi
5. Arslonov Q.P, Abdullayev Sh.D, Ibragimov M.B. Jismoniy madaniyat darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish.— T.: Durdona, 2016.
6. Юсупбаева А. С. Совершенствование педагогических механизмов формирования здорового образа жизни в дошкольном образовании на основе физического воспитания. «Мақтаб ва ҳаёт» илмий методик журнал. №3 2020й
7. Yusupbayeva A. S. Maktabgacha yos'hdagi bolalarning jismoniy rivojlanis'hida harakatli o'yinlarni tas'hkil yetis'h usullari. «Xalq ta'limi» ilmiy-metodik jurnal. 2021 yil.

ФУТБОЛДА ХИМОЯ МАЙДОНИНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

М.Кутлымуратов, С.Оразбаев

**Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва спорт университети
Нукус филиали**

Хозирги футболда химоячиларнинг вазифалари кенгайиб келмоқда. Уларнинг вазифаси эндиликда ракиб хужумини «бузиш»дан иборат булмай, балки химояда ишончли ва мохирона уйнаш билан уз командасининг хужум ҳаракатларига актив кушилишни бирга кушиб олиб боришдан иборат булиб колди. Иш хажмининг жуда ортиб, ҳаракат турларининг купайиб кетиши химоячиларнинг жисмоний тайергарлик даражаси ортишини- кучи, тезкорлиги, тезкор чидамлилиги, эпчиллиги, сакровчанлиги, старт тезлигининг юксаклиги ривож топишини талаб талаб килиб колди. Бу уйинчиларда ҳаракат мувофиқлиги яхши ерда ва хавода мохирона яккама-якка тортиша оладиган булиши керак. Улар жамики техник приемларни яхши билиши, ракибларга (тупи бориға ҳам, тупи йугига ҳам) мохирона бас келиши, химоя ва атакани уюштиришда керак вақтида, билиб биргаллашиб ҳаракат килиши керак.

Люкшинов (1965), Н.В.Кулижинский (1969), М.Миллян (1980), Кучеренко (1981) эътирофича футболнинг дастлабки йил учрашувларида

J.S.Xudoyberganov. Jismoniy tarbiya va sportning umumiy tamoyillari va nazariy asoslari	200
Б.А.Айтмуратова. 14-15 жастағы дзюдошы қызлардың физикалық таярлықтарының айрым өзгешеликleri	205
Р.Р.Бурхонов. Бұлажак технология фани ўқитувчиларининг креативлик қобилиятини шакллантириш асослари	207
R.T.Atajanov. Badmintonshılardıń ulıwma fizikalıq shıdamlıgın asırıwda jańa pedagogikalıq texnologiyalardan paydalanıw	209
A.T.Niyazov, J.Duysenbaev. Jismoniy tarbiyaning ta'lim muassasalari o'quv dasturining asosiy fanlaridan biri sifatida	213
N.Abdikarimov Improvement of innovative education system in physical education and sports	216
N.J.Sagindikova, V.A.Ospanbaeva. Oylaw processiniń insan iskerligindeki ahamiyeti	218
D.Jumaniyazov, Q.O.Serimbetov. Dene tárbiyasınıń úyretiw metodları	221
К.Разахов, Д.Оралбаева. Курашчи қизларнинг техник-тактик тайёргарлигини педагогик назорат қилиш хусусиятлари	224
Н.П.Ниязымбетов, И.К.Бисенбаев. Преподавание теории и методики физического воспитания и спорта с использованием дистанционных образовательных технологий	228
A.S.Yusupbayeva, X.M.Pardaboyev. Maktabgacha tálim tashkilotlarida futbol elementlarini o'rgatish	230
М.Кутлымуратов, С.Оразбаев. Футболда химоя майдонининг вазифалари.....	233
I.Erejevov, B.Bazarbaeva, R.Qaljanov. 18-21 yoshli basketbolchilarning jismoniy tayyorgarligini pedagogik test usullari asosida baholash	235
M.S.Urazimbetova. Suzish mashg'ulotlari bolalarning jismoniy salomatligini mustahkamlash va sog'lom avlodni shakllantirish.....	239
T.J.Jumabaev. Sportshılardıń arnawlı psixologiyalıq tayarlıgın támiyinlew psixologiyalıq mashqala sıpatında	242
R.S.Kadirov. Sportshı organizmine sırtqı ortalıqtıń (shawqım) tásiiri	245
S.Sedaliyev. Akademik eskek esiwde arnawlı iyiliwshenlikti tárbiyalaw: shınıgıw processiniń metodikalıq aspekti	247
A.Yessenkul, O.S.Abilmazhinova. Psychological support in career guidance for high school students	250
К.Мухаммадиев. Талаба қизларнинг жисмоний тайёргарлигини ривожлантириш долзарб педагогик муаммо сифатида	260
К.Мухаммадиев. Курашчиларни мусобақаларга тайёрлашда юкламаларни оптималлаштириш муаммолари	264
N.J.Sagindikova, Sh.Bazarbayeva. Psixologiyalıq mekteplerde oylawdıń úyreniliwi	268
Р.Д.Алламбергенова. Подготовка дошкольников к занятиям спортом средствами основной гимнастики координационно-развивающей направленности	272

V SEKCIYA

ZAMANAGÓY JOQARÍ BILIMLENDIRIW: OQÍTÍWSHÍ HÁM STUDENTLER ISKERLIGI INTEGRACIYASÍ

Е.С.Епифанова. Современное высшее образование: учитель и студент интеграция деятельности	276
А.У.Елмуратова., Ш.А.Ережепова. Физическое воспитание студентов вуза на современном этапе	278
R.T.Auezova. Talabalarning mustaqil tálimini baholash modeli haqida.....	281
Н.Э.Назарова, Н.Х.Намозова. Интеграция преподавателя и студента в условиях современного высшего образования	284
D.J.Sarsenbayev, M.Orazimbetova. The principles of teaching children to swimming	286
R.S.Reymbaeva, T.Sh.Kaipnazarov, A.S.Patullaeva. Professional self-determination of students teacher support content and forms.....	289
М.Т.Аташов Особенности формирования здорового образа жизни у школьников-молодёжи.....	291
Қ.Мамбетқасимова, И.Омирбеков. Ўқувчи шахсини тарбиялашда педагогик технологияларнинг ўрни.....	292
T.A.Djumaniyazova. Kórkem gimnastikaniń balalar ómirindegi áhmiyeti...	294
R.Ernazarov, U.Jarilkapov, B.Baltabaev. Jeke gúres sport túrlerinde salmaq qaytarıw mashqalası	297
D.Xudayorov, L.Tulepbergenova. Gu`res penen shug`ıllanıwda jarıs aldı tayarlıq usılların jetilistiriw	300
T.A.Djumaniyazova, Z.K.Haydarova Kórkem gimnastikada xoreografiyalıq tayarlıqtıń ózgesheligi	303
A.Avezbaev, A.Qıdırniyazov. Basketbol oyınındaǵı jaraqatlanıwlar	305
Sh.M.Sultanbaev. Suzuvchılarnı maxsus jismoniy tayyorgarlıgını takomillashtirishda bosqichli nazoratning ahamiyati.....	308
А.Т.Алимбетова, О.Г.Шарашенидзе. Отбор детей в секции баскетбола	310
A.S.Yusupbayeva, S.V.Obidova, Boshlang`ıch sinf o`quvchilari jismoniy tarbiyasining asosiy tushunchalari	313
T.J.Jumabaev. Erkli sıpatlardı qalıplestiriwde sport jarıslarınıń áhmiyeti ...	316
A.S.Yusupbayeva, M.S.Pardabayeva. Mashg`ulot jarayonini hozirgi davr talabi asosida rejalashtirish	318
О.Н.Одилов, Г.А.Қодирова. Дискни улоктириш техникасини ўргатиш услуги	319
D.M.Qońırbaev. Boksshılardıń baslanǵısh tayarlıǵı, texnikası hám bokstıń tiykargı qaǵıydaları	324
U.O.Matniyozov, G.A.Jaksimova. Voleybol sport o`yinida xalqchil harakatlar	327
M.N.Yuldashev, X.N.Raximboyev, S.B.Bauenov. Basketbol tarixi, o`yinning kelib chiqishi va evolyutsiyasi, jeyms neysmitning basketbol o`yining dastlabki 13 qoidasi	330